

Proces prípravy profesionálnych náhradných rodičov z aspektu sociálnej práce

Lucia PERHÁČOVÁ

Úvodom

Ústavná starostlivosť predstavuje neekonomický a najmä citovo sterilný systém starostlivosti o opustené deti. V snahe v čo najväčšej možnej miere minimalizovať negatívne následky života detí v detskom domove, ochrániť najmä ich emocionálny a sociálny vývin, zahájili zariadenia ústavnej starostlivosti proces tzv. transformácie. V rámci transformácie ústavných zariadení pre opustené deti vznikla nová forma ústavnej starostlivosti, ktorá poskytuje výchovu deťom v reálnom rodinnom prostredí a to profesionálna náhradná rodina. Nakoľko predstavuje inštitút profesionálneho náhradného rodičovstva obrovský potenciál do budúcnosti, zatiaľčo v odborných kruhoch je stále pomerne čerstvou, málo preskúmanou témou, rozhodli sme sa jej venovať v našej práci našu maximálnu pozornosť.

1 Základné teoretické východiská

Profesionálna náhradná rodina predstavuje v súčasnosti zaujímavý spôsob riešenia otázky výchovy opustených detí. Myslíme si, že práve profesionálna náhradná rodina umožňuje svojim špecifickým postavením vo vzťahu k iným formám náhradnej starostlivosti minimalizovať negatívne dopady ústavnej starostlivosti (hospitalizmus, senzorická a citová deprivácia a pod.) pre tie deti, ktorým nebolo možné nájsť inú, vhodnú náhradnú rodinu.

1.1 Pojem profesionálny náhradný rodič

Ako sme už naznačili, profesionálna náhradná rodina má v náhradnej starostlivosti špecifické postavenie. Náhradná starostlivosť je definovaná *Zákonom č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov* ako „viacero osobitne usporiadaných, na seba nadväzujúcich a vzájomne sa podmieňujúcich dočasných opatrení, ktoré nahrádzajú osobnú starostlivosť rodičov o maloleté dieťa v prípadoch, ak ju rodičia nezabezpečujú alebo nemôžu zabezpečiť⁴⁴. Pre potreby sociálnej práce je však rozhodujúce vnímať náhradnú starostlivosť

ako súčasť *Zákona č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých predpisov*. Tento zákon definuje možnosti sociálnych pracovníkov pri práci s rodinou, a súčasne vymedzuje opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately v zariadeniach sociálnych služieb.

Vo všeobecnosti *Zákon o rodine...* (2005) vymedzuje tieto základné formy náhradnej starostlivosti:

- náhradná osobná starostlivosť,
- pestúnska starostlivosť
- a ústavná starostlivosť.

Podľa Nadi Šebovej (2006), náhradná osobná starostlivosť predstavuje zverenie dieťaťa do starostlivosti príbuzného, a to nielen blízkeho, ale aj vzdialeného príbuzného, a takto je definovaná aj v legislatíve. *Zákon o rodine...* (2005) zaviedol pre zverenie maloletého dieťaťa do osobnej starostlivosti inej fyzickej osoby než rodiča legislatívnu skratku náhradná osobná starostlivosť. „Prakticky sa často využíva na prechodné preklopenie starostlivosti o dieťa skôr členom širšieho príbuzenstva (v prípade neplnoletosti rodičov dieťaťa, dlhodobejšieho pobytu rodičov v zahraničí, na liečení a pod.)“ (Roháček, 2005, s. 9). Na rozdiel od náhradnej osobnej starostlivosti pestúnska starostlivosť je vnímaná ako „forma štátom finančne podporovanej a sledovanej náhradnej rodinnej starostlivosti“ (Roháček, 2005, s.8) alebo aj „štátom garantovaná forma náhradnej starostlivosti, ktorá zaisťuje dostatočné hmotné zabezpečenie dieťaťa i primeranú odmenu tým, ktorí sa ho ujali“ (Kovařík, 2004, s. 150). Štát *Zákonom č. 627/2005 Z.z. o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa* zabezpečuje finančné príspevky pre pestúnov, ktorí poskytujú zvereným deťom náhradnú starostlivosť.

Ústavná starostlivosť je pri sprostredkovaní náhradnej starostlivosti pre ohrozené dieťa vždy tou poslednou možnosťou. „Náhradná osobná starostlivosť alebo pestúnska starostlivosť má prednosť pred ústavnou starostlivosťou (*Zákon o rodine...*, 2005). Pre lepšiu orientáciu v problematike ústavnej náhradnej starostlivosti uvádzame jej základnú štruktúru. V *Zákone o sociálnoprávnej ochrane detí...* (2005) sú uvádzané tieto ústavné zariadenia, v ktorej sa vykonáva sociálnoprávna ochrana a kuratela ohrozených detí:

- detský domov a detský domov pre maloletých bez sprievodu, v ktorých sa ústavná starostlivosť vykonáva v profesionálnej náhradnej rodine, v samostatných diagnostických skupinách, samostatných skupinách alebo špecializovaných samostatných skupinách;
- krízové stredisko;

- resocializačné stredisko pre drogovu závislých.

V náhradnej starostlivosti symbolizujú ústavnú starostlivosť detské domovy. Ako sme už spomínali vyššie, *Zákon o rodine...* (2005) zdôrazňuje, že „náhradná osobná starostlivosť alebo pestúnska starostlivosť má prednosť pred ústavnou starostlivosťou“. Z tohto vyplýva, že ústavná starostlivosť je teda posledným a najmenej žiaducim spôsobom náhradnej starostlivosti o dieťa. Dôvody sú na to rôzne.

Profesionálna náhradná rodina predstavuje špecifickú formu ústavnej starostlivosti. Už vo svojom názve nesie pojem rodina, ktorý informuje, že v tejto forme ústavnej starostlivosti ide v prvom rade „o rodinnú formu realizácie ústavnej starostlivosti“ Marek Roháček (2005, s. 10). *Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí...* (2005) vymedzuje profesionálnu náhradnú rodinu ako organizačnú súčasť detského domova, ktorá poskytuje starostlivosť zvereným deťom vo vlastnom rodinnom prostredí mimo detského domova. Najdôležitejší rozdiel medzi pestúnstvom, adopciou a profesionálnou náhradnou rodinou spočíva v tom (*MPSVR*, 2006), že pestúnstvom a adopciou vzniká právny vzťah medzi dieťaťom a jeho náhradnými rodičmi, kým profesionálny náhradný rodič ako zamestnanec detského domova takýto právny vzťah k jemu zverenému dieťaťu nemá. „Právny status dieťaťa sa nemení, dieťa je stále v ústavnej výchove, nie je potrebné rozhodnutie súdu“ (Matej, 2000, s. 21).

Profesionálny náhradný rodič vzhľadom k tomu, že je zamestnancom detského domova, nemá voči dieťaťu právnu zodpovednosť. Zákonným zástupcom zvereného dieťaťa (aj v bežných veciach) zostáva detský domov ako právnická osoba a do určitej miery aj biologickí rodičia. Ak súd nerozhodne inak, biologickým rodičom zvereného dieťaťa zostáva naďalej právo spravovať majetok dieťaťa a taktiež vyživovacia povinnosť. V kompetencii profesionálneho náhradného rodiča je iba vykonávanie osobnej starostlivosti o zverené dieťaťa, avšak aj do tohto výkonu majú právo vstupovať biologickí rodičia. Do týchto zložitých vzťahov môže ešte vstupovať aj orgán sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately, ktorý vykonáva návštevy v profesionálnej náhradnej rodine a dozerá na výkon osobnej starostlivosti.

Do profesionálnej výchovy môžu byť jednej osobe zverené najviac tri deti, pričom starostlivosť o jedno dieťa predstavuje polovičnú mzdu“ (Roháček, 2001, s. 9). V. Matej (2000) ďalej upresňuje, že v prípade, ak si dieťa vyžaduje špeciálnu liečebno-výchovnú starostlivosť alebo ide o dieťa vážne psychicky narušené, zverujú sa do rodiny iba dve deti. Dieťaťu sa poskytuje starostlivosť až do plnoletosti alebo až do osamostatnenia, najdlhšie však do 25. roku života. Netreba však zabudnúť, vysvetľuje *ÚPSVaR* (2005), že pobyt dieťaťa v profesionálnej náhradnej rodine „je len akousi prestupnou stanicou, dieťa tu nie je natrvalo,

ale len do doby, pokiaľ sa neupravia podmienky v biologickej rodine dieťaťa, prípadne sa dieťaťu nenájde náhradná rodina“.

Do pracovnej náplne profesionálnej náhradnej rodiny okrem výchovy spadajú aj iné záväzky vyplývajúce z pracovnoprávnej zmluvy. Ako podotýka Alexandra Mercellová (2006, s. 3), „Profesionálny náhradný rodič musí byť tak trochu nielen rodičom, ale i ekonómom, vychovávateľom v jednej osobe... pri pracovnej dobe nonstop 24 hodín denne“. MPSVaR (2006) taktiež upozorňuje, že v kompetencii profesionálneho náhradného rodiča musí byť schopnosť prekonávať separačné obdobie, vzhľadom na krátkodobý charakter ústavnej starostlivosti, ktorú má profesionálny náhradný rodič vykonávať. Samozrejme, to všetko si vyžaduje plne kvalifikovaného a pripraveného profesionálneho náhradného rodiča.

1.2 Príprava profesionálnych náhradných rodičov

Profesia profesionálneho náhradného rodiča vyžaduje osobné nasadenie na inej kvalitatívnej úrovni (Matej, 2000). Kvalitná príprava profesionálnych rodičov je preto jedným z hlavných atribútov podieľajúcich sa na úspešnosti profesionálnych rodín. V tejto príprave má sociálna práca svoje nezastupiteľné miesto. Prípravu na profesionálne rodičovstvo vykonávajú špecializované inštitúcie (ÚPSVaR, 2008):

- *referáty poradensko-psychologických služieb pri ÚPSVaRoch (bývalé Centrá poradensko-psychologických služieb),*
- PhDr. Eva Litavská – *Miesto pod slnkom*, n.o.;
- *Úsmev ako dar – Program PRIDE;*
- *Návrat OZ.*

Pre potreby našej práce sme sa rozhodli spracovať prípravu na profesionálne rodičovstvo, ktorú vykonáva *Návrat OZ* na základe rozhodnutia *Ministerstva školstva* o akreditácii na *Program prípravy a permanentného vzdelávania náhradných rodičov* modul *Tréning sociálnych zručností pre profesionálnych a náhradných rodičov č. 1480/1321/2002/100/1* (Návrat, 2004). Vzdelávanie (príprava) profesionálnych náhradných rodičov sa realizuje tréningovou formou. Podľa Dušana Ondruščka (2007) nepredstavuje tréning klasickú formu vzdelávania, pod ktorým sa myslí predovšetkým kognitívne osvojovanie si vedomostí. Pri tréningu, podľa autora, ide predovšetkým o osvojovanie si praktických zručností a spôsobilostí a to hlavne zážitkovou formou.

Hlavným cieľom prípravy profesionálnych náhradných rodičov, ktorú vykonáva *Návrat OZ*, je splnenie kvalifikačných predpokladov pre vykonávanie profesionálnej starostlivosti v

rodine stanovených *Zákonom o sociálnoprávnej ochrane detí...* (2005) a zároveň osvojenie si efektívnych rodičovských zručností nevyhnutných na vykonávanie tejto starostlivosti. Medzi kvalifikačné predpoklady stanovené *Zákonom o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele...* (2005) patrí vykonanie prípravy profesionálnych náhradných rodičov v rozsahu 40 hodín (u vysokoškolských uchádzačov s pedagogickým zameraním) alebo v rozsahu 60 hodín (u stredoškolsky vzdelaných uchádzačov alebo uchádzačov s iným vysokoškolským vzdelaním ako pedagogického zamerania).

Príprava profesionálnych náhradných rodičov podľa *Zákona o sociálnoprávnej ochrane detí...* (2005) spočíva najmä:

1. v poskytovaní základných informácií:
 - o náhradnej starostlivosti;
 - o psychickom vývine, fyzickom vývine a sociálnom vývine dieťaťa a potrebách dieťaťa;
 - o právach dieťaťa v ústavnej starostlivosti;
2. v nácviku praktických zručností vo výchovnej práci s deťmi a mladými dospelými.

Príprava profesionálnych náhradných rodičov pod záštitou *Návratu OZ* (2008) je z organizačných dôvodov rozdelená na skupinovú a individuálnu prípravu. Skupina, ktorú tvoria účastníci prípravy profesionálnych náhradných rodičov, je skôr menšou skupinou, ktorú tvorí 8 – 10 ľudí (*Návrat*, 2008). Domnievame sa, že rozhodnutie lektorov pre tvorbu malej skupiny ovplyvnil zámer efektívnejšie využívať silu skupinovej dynamiky. Skupinová príprava profesionálnych a náhradných rodičov má rozsah 40 hodín a obsahuje tieto nasledovné témy:

- zoznámenie a organizácia tréningu - 4 vyučovacie hodiny;
- sebaopoznanie – sebaobraz – 6 vyučovacích hodín;
- identita rodiča a dieťaťa – 3 vyučovacie hodiny;
- obranné mechanizmy – 3 vyučovacie hodiny;
- adaptácia – 9 vyučovacích hodín;
- biologickí rodičia – 6 vyučovacích hodín;
- stratégia ako zvládať odchod dieťaťa z profesionálnej náhradnej rodiny – 6 vyučovacích hodín;
- záverečná diskusia – 3 vyučovacie hodiny.

Rozsah (*Návrat*, 2008) individuálnej prípravy profesionálnych náhradných rodičov je 20 hodín, zameraný na individuálne konzultácie s budúcimi profesionálnymi náhradnými rodičmi a ich rodinnými príslušníkmi. V rámci individuálnych konzultácií sa vytvára priestor

na prediskutovanie tých tém, ktoré neboli v skupinovej príprave obsiahnuté (napríklad rodinná konštalácia a jej vplyv na adaptáciu nového dieťaťa, intímne vzťahové väzby v rodine a pod.), poprípade znova prebrať témy, ku ktorým sa potrebujú budúci profesionálni náhradní rodičia vrátiť.

Nezastupiteľné miesto v príprave profesionálnych náhradných rodičov pod záštitou *Návratu OZ* zohráva sociálny pracovník. Sociálny pracovník v úlohe lektora preto musí spĺňať požiadavky *Ministerstvo školstva* (2007), ktoré sa vzťahujú na lektora vzdelávacieho procesu. Sociálny pracovník informuje počas prípravy klientov o sociálno-právnych problémoch profesionálnej starostlivosti, poskytuje blok informácií a modelových tréningov o zmene rodinnej konštalácii v profesionálnej náhradnej rodine po príchode dieťaťa z detského domova, ako aj o kontakte s biologickou rodinou (Bayer, 2003).

Sociálny pracovník zároveň vystupuje vo vzdelávacom procese aj v role komunikátora. Ku kompetencii sociálneho pracovníka ako komunikátora podľa Žiakovej (2005) patrí poznanie zásad efektívnej komunikácie a príčin, ktoré spôsobujú jej zátaras. Sociálny pracovník preto musí spĺňať požiadavky *Ministerstvo školstva* (2007), ktoré sa vzťahujú na lektora vzdelávacieho procesu. Navyše, sociálny pracovník vo vzdelávacom procese plní nezastupiteľnú funkciu odborného garanta (*Návrat*, 2008). Okrem toho v príprave PNRč zohráva významnú úlohu koordinátora v tíme odborných školiacich pracovníkov (Schavel, Drexlerová, 2006). S týmto tvrdením môžeme iba súhlasiť a ešte dodávame na základe skúseností dobrovoľníckej praxe, že práve na sociálnom pracovníkovi spočíva zabezpečenie vzdelávacieho projektu, lektorov, priestorov, aj ako potencionálnych profesionálnych náhradných rodičov a samotná organizácia celého vzdelávacieho procesu. Výsledkom vzdelávania je osvedčenie o absolvovaní prípravy profesionálnych náhradných rodičov v stanovenom počte hodín (*Návrat*, 2008).

Na základe vlastnej skúsenosti s absolvovaním prípravy profesionálnych náhradných rodičov sme predniesli vlastný návrh povinnej aktualizácie prípravy profesionálnych náhradných rodičov, ktorá sa koná v *Návrate OZ* v čase od apríla do júna 2009. V našom príspevku sme navrhli tieto zmeny:

- návrh aktualizácie prípravy profesionálnych náhradných rodičov obsahuje nové formulácie tém prípravy profesionálnych náhradných rodičov, ktoré sú adresné a ktoré priamo pomenúvajú oblasti problémov profesionálnych náhradných rodičov, v ktorých sa záujemcovia o profesionálne náhradné rodičovstvo potrebujú zdokonaľiť;

- zároveň s novou formuláciou prinášame nový rozloženie vyučovacích hodín, s dôrazom na teoretickú časť prípravy profesionálnych náhradných rodičov, ktorej sa poskytuje v príprave väčší vyučovací priestor;
- v teoretickej časti prípravy navrhujeme vykonať tieto zmeny – rozšíriť teóriu o právach a potrebách dieťaťa aj na Maslowu pyramídu potrieb, ktorá informuje profesionálnych náhradných rodičov, v akom poradí majú uspokojovať potreby deprivovaných detí; rozšíriť teóriu citovej deprivácie o depriváciu senzorickú, ktorá postihuje dieťa aj v oblasti motorického vývinu dieťaťa;
- v praktickej časti prípravy navrhujeme vykonať tieto zmeny – vytvoriť novú tému prípravy profesionálnych náhradných rodičov a to tému úpravy sociálneho prostredia pred príchodom dieťaťa do profesionálnej náhradnej rodiny, nakoľko príprave prostredia je venovaná minimálna pozornosť, pričom práve túto tému vnímame ako možný zdroj nedostatočných informácií profesionálnych náhradných rodičov o ich novom dieťati a o možnostiach práce s ním;
- väčší vyučovací priestor je ponechaný aj témam adaptácie profesionálnych náhradných rodičov na príchod dieťaťa z detského domova, ako aj téme o stratégii zvládania odchodu dieťaťa do náhradnej alebo biologickej rodiny.

Z potreby povinnej aktualizácie prípravy profesionálnych náhradných rodičov sme taktiež vykonali výskum, v ktorom zisťujeme spokojnosť profesionálnych náhradných rodičov s ich vzdelávaním. Tento výskum rozoberáme v nasledujúcej kapitole.

2 Metodológia výskumu

Na začiatku nášho výskumu sme podľa rady Petra Gavuru (1998, in: Švec, 1998) preštudovali dostupnú literatúru zaoberajúcu sa profesionálnym rodičovstvom, ako aj doterajšie výskumy v oblasti náhradnej starostlivosti a začali si vytvárať prvotnú predstavu o tom, čo budeme skúmať. Hneď na začiatku sme však mali jasnú predstavu o tom, kto bude tvoriť objekt nášho výskumu.

2.1 Výskumná vzorka – objekt

Keďže oblasť náhradnej starostlivosti je nám z hľadiska vlastnej dobrovoľníckej angažovanosti v tejto oblasti dobre známa, rozhodli sme sa pre potreby nášho výskumu zamerať našu pozornosť na profesionálne rodičovstvo ako špecifickú formu náhradnej

starostlivosti. Tým sa naša vzorka výskumu zúžila na profesionálnych náhradných rodičov. Profesionálni náhradní rodičia ako objekty výskumu predstavujú podľa P. Gavuru (1998, in: Švec, 1998, s. 74) zámerný výber, ktorý „sa uskutočňuje na základe určenia typických znakov základného súboru“. K typickým znakom objektov výskumu zaraďujeme spoločnú skúsenosť s absolvovaním prípravy profesionálnych náhradných rodičov realizovaných *Návratom OZ*, ako aj rovnaký stupeň dosiahnutého vzdelania (minimálne stredoškolské vzdelanie, ktoré je kritériom pre prijatie do prípravy profesionálnych náhradných rodičov (*Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí...*, 2005).

Naša vzorka profesionálnych náhradných rodičov pracuje v Prešovskom kraji, čo predstavuje celkom 15 respondentov. Výskum sme realizovali s profesionálnymi náhradnými rodičmi, ktorí sa pravidelne zúčastňujú klubových aktivít Návratu OZ a to Klubov náhradných rodín a Stretnutia profesionálnych náhradných rodičov. Na realizáciu výskumu sme si stanovili mesiac máj. Z hľadiska pohlavia tvoria našu vzorku traja muži a šesť žien (bližšie v tabuľke č. 1). Muži teda predstavujú 1/3 celej vzorky.

Tabuľka č. 1

Pohlavie profesionálnych náhradných rodičov

pohlavie	počet
muž	3
žena	6

Z hľadiska veku v našej výskumnej vzorke majú dvaja profesionálni náhradní rodičia vek 21-25, vek 26 – 30 rokov má jeden profesionálny náhradný rodič. Kategória 31 – 40 rokov je najpočetnejšie zastúpená, predstavujú ju štyria profesionálni náhradní rodičia. 42 – 50 rokov majú dvaja profesionálni náhradní rodičia (tabuľka č. 2).

Tabuľka č. 2

Vek profesionálnych náhradných rodičov

vek	počet
18 - 20rokov	0
21 - 25rokov	2
26 - 30rokov	1
31 - 40rokov	4
41 -50rokov	2
51 - 60rokov	0
nad 60rokov	0

V našej vzorke prevládali profesionálni náhradní rodičia so stredoškolským vzdelaním, najmä so stredným odborným vzdelaním s maturitou (4 profesionálni náhradní rodičia). Nasledovali

profesionálni náhradní rodičia so stredným všeobecným vzdelaním s maturitou (2 profesionálni náhradní rodičia). Vysokoškolské nepedagogické vzdelanie dosiahli 3 profesionálni náhradní rodičia (tabuľka č. 3)

Tabuľka č. 3

Vzdelanie profesionálnych náhradných rodičov

vzdelanie	počet
stredné odborné s maturitou	4
stredné všeobecné s maturitou	2
vysokoškolské	3

Pri demografických údajoch týkajúcich sa odpracovaných rokov profesionálnych náhradných rodičov sme došli k zaujímavému zisteniu. V našej vzorke prevládala počet profesionálnych náhradných rodičov, ktorí vykonávajú svoje povolanie menej ako jeden rok. Traja PNRč vykonávajú svoju prax 1 rok a dvaja profesionálni náhradní rodičia dva roky. Po dva roky vykonáva svoju prax jeden profesionálni náhradní rodičia. Z celej vzorky profesionálnych náhradných rodičov najdlhšie svoju prax vykonávajú dvaja profesionálni náhradní rodičia a to 4 roky (tabuľka č. 4). Z týchto výsledkov môžeme konštatovať, že na klubové aktivity *Návratu OZ* sa zúčastňujú v prevažnej miere profesionálni náhradní rodičia, ktorí vykonávajú svoje povolanie krátko a to prevažne do dvoch rokov.

Tabuľka č. 4

Počet odpracovaných rokov profesionálnych náhradných rodičov

odpracované roky	počet
1	4
1,5	2
2	1
3	0
4	2

Žiaľ, ako sa ukázalo v priebehu výskumu, mesiac marec nebol z hľadiska realizácie výskumu, z nášho pohľadu, vhodne zvolený. Pravidelné klubové aktivity *Návratu OZ* v mesiaci marec navštívilo spolu 9 profesionálnych náhradných rodičov. Z celkového počtu 15 profesionálnych náhradných rodičov sa nám teda vrátilo 9 kusov dotazníkov, čo predstavuje 60 % návratnosť dotazníkov.

2. 2 Metóda výskumu

Hodnotenie efektívnosti vzdelávania profesionálnych náhradných rodičov sme sa rozhodli skúmať kvantitatívnym spôsobom a to dotazníkovou metódou. Pre výber metódy

dotazníka sme sa rozhodli hlavne kvôli časovej a priestorovej disponibilite dotazníka, ktorý si nevyžaduje osobné stretávanie sa s každým respondentom.

Pre potreby nášho výskumu sme použili už existujúcu Metodiku SVS-1 (ďalej len SVS-1), od autorky Evy Bolfíkovej (2007). Táto metodika bola použitá v r. 2007 na hodnotenie efektívnosti vzdelávania vo verejnej správe a je štruktúrovaná do piatich oblastí vzdelávania:

- spokojnosti s novými poznatkami a informáciami – ďalej len „INFO“;
- spokojnosti so spôsobom priebehu výučby – ďalej len „PROCES“;
- spokojnosti s postupmi práce pri vzdelávaní – ďalej len „DYNAMIKA“;
- spokojnosti s osobnosťou a prácou lektorov – ďalej len „LEKTORI“;
- spokojnosti so skupinou účastníkov vzdelávania – ďalej len „FREKVENTANTI“.

3. Závery a odporúčania pre prax

Náš výskum sme zrealizovali kvantitatívnou formou distribúciou dotazníkov. Na začiatku realizácie výskumu sme si stanovili na zber dát obdobie jedného mesiaca. Z pohľadu hodnotenia jednotlivých oblastí vzdelávania profesionálnych náhradných rodičov na úrovni INFO, PROCES, DYNAMIKA, LEKTORI a FREKVENTANTI, získala celkovo najvyššie hodnotenie oblasť LEKTORI. Jednotlivé faktory, ktoré sme v tejto oblasti vzdelávania vyhodnocovali, sú konzistentné a vysoko pozitívne hodnotené. Pred realizáciou výskumu sme síce očakávali spokojnosť profesionálnych náhradných rodičov s úrovňou lektorov, napriek tomu nás vysoké hodnotenie pozitívne prekvapilo. Osobnosť lektora považujeme za základný pilier úspešného vzdelávania, preto oceňujeme pozitívne hodnotenie osobnosti lektorov vzdelávania, ako aj ich záujem o samotných účastníkov vzdelávania. Rovnako príjemne nás prekvapilo pozitívne hodnotenie FREKVENTANTOV, ktoré dosiahlo o niečo nižšie priemerné skóre ako LEKTORI. Príjemná atmosféra počas vzdelávania a záujem frekventantov naučiť sa nové zručnosti umožňujú efektívnejšie pracovať s účastníkmi vzdelávania, ako aj využívať skupinovú dynamiku v prospech celého vzdelávacieho procesu.

Ostatné oblasti vzdelávania sú podstatne menej úspešné. Za najmenej pozitívnu bola ohodnotená oblasť vzdelávania na úrovni INFO, konkrétne spokojnosť so získaných nových poznatkov vo vzdelávaní, ako aj využitie získaných poznatkov v praxi. Z nášho uhla pohľadu nás prekvapil výsledok, ktorý získala úroveň INFO vo vzdelávaní. Pred realizáciou výskumu sme považovali za samozrejmé, že tréningová forma prípravy zabezpečí profesionálnym náhradným rodičom vyššiu kvalitu získaných informácií. Uvedomujeme si však, že hodnotenie kvality informácií z pohľadu profesionálnych náhradných rodičov je vysoko

individuálne, tomu zodpovedá aj široké variačné rozpätie získaných hodnôt v jednotlivých otázkach. Pre zabezpečenie vyššej spokojnosti profesionálnych náhradných rodičov s úrovňou informácií získaných v príprave, odporúčame zúžiť teoretickú časť prípravy na informácie, ktoré nie sú sprostredkované vzdelávacími inštitúciami v prvom kontakte s budúcimi profesionálnymi náhradnými rodičmi. Odporúčame z prípravy profesionálnych náhradných rodičov vynechať všeobecné informácie o profesionálnom rodičovstve a náhradnej starostlivosti, naopak, pozornosť sústrediť na špecifické postavenie profesionálneho rodiča ako zamestnanca detského domova a na špecifické potreby detí z detských domovov. V rámci prípravy taktiež navrhujeme rozsahovo zúžiť teoretickú časť prípravy a týmto zväčšiť rozsah hodín venovaný na praktický nácvik zručností profesionálnych náhradných rodičov. Navrhujeme, aby sa v praktickom nácviku zručností pokračovalo aj v individuálnej príprave profesionálnych náhradných rodičov, poprípade na žiadosť profesionálnych náhradných rodičov aj po skončení prípravy individuálnymi konzultáciami.

V rámci hodnotenia výsledkov nášho výskumu dosiahla nižší očakávaný výsledok aj oblasť vzdelávania na úrovni PROCES a to najmä oblasť, ktorá mapuje spokojnosť profesionálnych náhradných rodičov so získanými učebnými materiálmi, napríklad manuály, literatúra a prezentácie. V tejto oblasti odporúčame vytvoriť jeden vzorový manuál pre profesionálnych náhradných rodičov, ktorý mapuje súčasný stav profesionálneho náhradného rodičovstva na Slovensku a ponúka nielen teoretické východiská, ale aj zhrnutie praktických skúseností z existencie profesionálneho rodičovstva od jeho vzniku po súčasný stav. Obsahom manuálu by tvorili nielen témy týkajúce sa výkonu profesionálneho rodičovstva, ale aj odkazy na ďalšie doplnkové zdroje (napríklad internet, odborné časopisy), ktoré sú pre profesionálnych náhradných **rodičov** dostupné a umožňujú pokračovať v ich ďalšom samoštúdiu.

Dúfame, že naše pripomienky budú osožné pre realizáciu aktualizácie prípravy profesionálnych náhradných rodičov v *Návrate OZ* a získané poznatky o profesionálnom rodičovstve zozbieranom v našej teoretickej časti sa stanú podkladom pre tvorbu nového manuálu pre profesionálnych náhradných rodičov.

Použitá literatúra:

Bayer, Pavel: Jak vypadá příprava žadatelů o náhradní rodinní péče. Sociální práce/Sociální práce, 2, 2003, č. 3, s.2-5.

Bolfiková, Eva: Hodnotenie efektívnosti vzdelávania vo verejnej správe – empirická analýza hodnotenia vzdelávacích kurzov účastníkmi. http://sapa.fvs.upjs.sk/casopis/2_druhe_cislo_2007/14_Bolfikova.pdf [2009-02-10].

Mercelová, Alexandra: Profesionálna rodina – čo ďalej?. *Nebyť sám*, 3, 2006, č. 2, s. 3-4.

Ministerstvo školstva: Povinné formálne náležitosti žiadosti o akreditáciu. <http://www.minedu.sk/index.php?lang=sk&rootId=3189> [2008-06-16].

MPSVR: Stanovisko MPSVR k profesionálnemu rodičovstvu. *Nebyť sám*, 3, 2006, č. 2, s. 5.

Návrat: Príprava záujemcov na náhradnú rodinnú starostlivosť v centrách Návratu. Bratislava: OZ Návrat 2004. 4 s.

Návrat. Materiál k tréningu sociálnych zručností pre profesionálne náhradné rodiny. Bratislava: OZ Návrat 2008. 14 s.

Ondrejko, Peter. Úvod do metodológie sociálnych vied. *Základy metodológie kvantitatívneho výskumu*. Bratislava: Regent 2005. 229 s. ISBN 80-88904-44-7.

Ondrušček, Dušan: Tréning?. *Tréning : učenie zážitkom*. Bratislava: PDCS 2007. 227 s. ISBN 80-969431-4-2.

Roháček, Marek: Hľadáme rodičov. Aj opustené deti potrebujú rodinu. Bratislava: OZ Návrat 2005. 26 s. ISBN 80-969446-0-6.

Švec, Štefan: Metodológia vied o výchove – kvantitatívno-scientistické a kvalitatívno-humanistické prístupy v edukačnom výskume. Bratislava: Iris 1998. 303 s. ISBN 80-88778-73-5.

ÚPSVAR: Náhradná rodinná starostlivosť. <http://www.upsvarto.sk/organizacna-struktura-uradu/odbor-socialnych-veci-arodiny/odd-socialno-pravnej-ochrany-deti-a-sp/nahradna-rodinna-starostlivosc5a5/> [2008-06-16].

ÚPSVAR: Chcete sa zamestnať alebo túžite po zmene v pracovnej oblasti?. Staňte sa profesionálnym rodičom. <http://www.upsvarmi.sk/dok/profirodic.pdf> [2008-06-16].

ÚPSVAR: Profesionálna náhradná starostlivosť. http://www.upsvar-pd.sk/joomla/index.php?option=com_content&task=view&id=164&Itemid=28 [2008-08-20].

Zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine a o znení a doplnení niektorých zákonov s komentárom.

Zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Žiaková, Eva: Psychosociálne aspekty sociálnej práce. Prešov: Akcent Print 2005. 234 s. ISBN 80-969274-2-6.